

Carsten Hjorth Pedersen

Mand dig op!

Mere maskulinitet i hjem,
børnehave, skole og kirke

Kristent Pædagogisk Institut 2010

Carsten Hjorth Pedersen

Mand dig op!

Mere maskulinitet i hjem, børnehave, skole og kirke

Carsten Hjorth Pedersen:
Mand dig op!

© **Kristent Pædagogisk Institut 2010**

Ansgarvej 8, 3400 Hillerød
Telefon: 48 24 24 62
E-mail: kpi@kpi.dk
Hjemmeside: www.kpi.dk og www.katekismusprojekt.dk

Layout: Helle Høeg
Forside: SXC
Fotos: Niels Kousgaard
Tryk: Øko-Tryk

Hæftet kan købes på Kristent Pædagogisk Institut
40 kr. pr. stk.
Rabat: 15 % ved køb af 10 stk. eller flere
30 % ved køb af 50 stk. eller flere
– eksklusiv porto

Indhold

Statistikkerne taler deres tydelige sprog	7
Hvordan ser det ud i det kirkelige arbejde?	8
Piger <i>og</i> drenge har brug for kvinder <i>og</i> mænd	9
Gør det for børnenes skyld!	11
Det vil mor ikke ha' – vel Markus!?	13
Hjerneforskning og køn	15
Et bredt normalitetsbegreb	17
Forskelle på piger og drenge	18
Ansigt til ansigt eller skulder ved skulder	22
Bibelsk set	23
Drenge i kirke, klub og konfi	25
Drenge i hjemmet	26
Drenge i børnehave, skolefritidsordning og skole	29
Drenge har brug for mere end cowboyfilm	31

Der mangler mænd i den pædagogiske verden! I hjemmene, børnehaverne, skolerne, klubberne og det kirkelige arbejde. Der mangler mandlige opdragere og undervisere. Drengene, pigerne, kvinderne – og mændene selv – lider under det.

Lad mig præcisere: Det er ikke kvinderne, der er problemet. Det er de manglende mænd, eller rettere: den manglende maskulinitet. For maskulinitet er ikke udelukkende noget, mænd kan bringe ind i børns liv. Det kan kvinder også; men de kan ikke løfte opgaven alene!

Der er noget paradoksalt over at skrive et hæfte, som man må formode, kun de mænd læser, der i forvejen er pædagogisk engageret! Men man må jo begynde et sted. Og for øvrigt handler det ikke bare om at få flere mænd ind på den pædagogiske bane, men også om at bevidstgøre og inspirere de mange kvinder og mænd, som er der i forvejen, til at styrke det maskuline element.

Hæftet kommer med nogle påstande om kvinder og mænd, piger og drenge. Nogle er mere underbyggede end andre. Der er ikke tale om en videnskabelig afhandling. Kildehenvisninger og noter er begrænset til det absolut nødvendige. Hæftet ønsker først og fremmest at vække debat, eftertanke, modsigelse – og handling.

Ønsker man at få oplyst, hvor statistik etc. stammer fra, kan man henvende sig til forfatteren på chp@kpi.dk.

Vi har et ansvar, når vi ser en udfordring. Og jeg bliver udfordret af manglen på maskulinitet i hjem, børnehaver, skoler og kirker. Derfor dette hæfte!

Statistikkerne taler deres tydelige sprog

- I 2009 boede 191.814 børn (0-18 år) hos en eneforsørgende mor, mens 25.651 børn boede hos en eneforsørgende far.
- I skoleåret 2008/09 var der 69% kvindelige lærere og 31% mandlige lærere i folkeskolen.
- I 2007 var der i danske vuggestuer og børnehaver 94% kvindelige og 6% mandlige pædagoger, som var medlemmer af BUPL.

Selvfølgelig er der også pædagogiske felter, hvor mændene er i flertal. Der er fx 58% mandlige skoleledere; mens der er 42% kvindelige (skoleåret 2007/08). Men nutidens skoleledere er jo heller ikke så meget i direkte kontakt med børnene!

Går vi til uddannelsessystemet, er det for øvrigt også pigerne, der har førertrøjen på: I de gymnasiale uddannelser var der 57% kvindelige elever og 43% mandlige, der blev færdige i 2007. Ser man udelukkende på det almene gymnasium, var fordelingen 61% kvinder og 39% mænd – og pigerne har (selvfølgelig) et højere karaktergennemsnit end drengene.

Hvis vi går til det øvrige uddannelsessystem, så det sådan ud i 2007:

Uddannelsestype	Kvinder	Mænd
Erhvervsfaglige	53%	47%
Korte videregående	47%	53%
Mellemlange videregående	69%	31%
Bachelor	55%	45%
Lange videregående	52%	48%
Forskeruddannelser	41%	59%

Hvis det skal give mening at tale om ”det stærke køn” i dag, må det være som betegnelse for kvinderne!

Hvordan ser det ud i det kirkelige arbejde?

Går vi til det kirkelige arbejde, ser det ikke meget bedre ud.

Jeg har ikke kunnet finde tal for, hvor ofte far synger og beder Fadervor med børnene ved sengelægningen. Men mit gæt er, at langt flere mødre end fædre er på banen i disse situationer. Samtidig viser en undersøgelse (Harbo 1989) overraskende nok, at far har større betydning end mor for, hvilken holdning – positiv eller negativ – børnene får til religion senere i livet.

Andre felter for kristen oplæring findes der statistik på:

- Der er 85% kvindelige sognemedhjælpere og 15% mandlige – og sognemedhjælperne står for rigtig meget af den kristne oplæring af børn og unge rundt om i landets sogne.
- I 2009 er der 50% mandlige og 50% kvindelige præster i Folkekirken, så den store del af konfirmandundervisningen, som de varetager, er altså trods alt fordelt fifty-fifty.

- I KFUM&K har man ”en fornemmelse af, at de fleste ledere er kvinder.”
- I Danmarks Folkekirkelige Søndagsskoler er der ca. 75% kvindelige ledere.
- I LM Kids (Luthersk Missions børnearbejde) er ca. 67% af medarbejderne kvinder.
- På de kristne friskoler er der i 2009 74% kvindelige lærere og 26% mandlige.

Piger og drenge har brug for kvinder og mænd

Det er drenges og pigers identitetsudvikling, der står på spil. For et af de allerdybest liggende elementer i vores identitet er kønnet. Man kan være i tvivl, om en person, man har talt med, var lyshåret eller mørkhåret, og om vedkommende bar briller eller ej; men man er aldrig i tvivl, om det var en mand eller kvinde, dreng eller pige.

Det hører til den psykologiske børnelærdom, at børns identitetsudvikling er dybt afhængig af opvæksten sammen med far og mor – samt andre mænd og kvinder. Børn danner nemlig i meget høj grad deres ”selv” via identifikation. Typisk finder en dreng ud af, hvad en mand er ved at spejle sig i sin far (i næste omgang andre mænd), og en pige finder ud af, hvad en kvinde er ved at spejle sig i sin mor (i næste omgang andre kvinder). Samtidig er en drengs opfattelse af ”idealkvinden” og pigens opfattelse af ”idealmanden” stærkt afhængig af henholdsvis mor og far.

Derfor får det vidtrækkende følger, hvis faderen (sekundært pædagoger, lærere etc.):

- er fraværende eller næsten fraværende,
- nok er til stede, men ikke relaterer nævneværdigt til børnene,
- nok relaterer til børnene, men overvejende gør det negativt, fx i form af tæv, sarkasme eller evindelige krav.

Noget tilsvarende gælder naturligvis, hvis moderen er fraværende eller svigter; men det sker bare ikke lige så hyppigt.

Jeg hævder ikke, at alt går i stykker, og at alle børn skades fundamentalt, hvis de har overvægt af kvinder i deres opvækst. Pointen må ikke overtrækkes. Der er heldigvis også mange eksempler på, at det ikke gik så slemt, fordi en dreng voksede op omgivet af mange kvinder. Men vi svigter, hvis vi ikke påpeger, at det er et *generelt* problem, som mange drenge og piger lider under.

Som regel får vi det til at gå, selv om kønsfordelingen er skæv. Men det er

dovenskab eller svigt ikke at kæmpe for mere maskulinitet i hjem, børnehave, skole og kirke, når vi ved, hvor meget det betyder for drenges og pigers identitet og trivsel at møde både det feminine og det maskuline under opvæksten.

Over de sidste årtier er der gjort mange forsøg på at minimere forskellene på kvinder og mænd. Det har vi høstet gode frugter af i form af, at kønsrollerne er blevet brudt op, så mænd også kan skifte bleer og kvinder også skifte hjul på bilen. Men vi har også høstet dårlige frugter af denne udvikling. For det kønsneutrale menneske findes ikke. Mennesket er enten han eller hun. Sådan er det stort set også i hele plante- og dyreriget. Det er nemlig noget af det mest basale i tilværelsen.

Derfor er det ikke underligt, at undersøgelse efter undersøgelse bekræfter, hvad enhver kan sige sig selv ved brug af sund fornuft: Børn har brug for at relatere til både mænd og kvinder under deres opvækst. Det betyder ikke, at de skal relatere til mænd og kvinder på samme *måde*. Tværtimod. Det er netop polariteten – kønsforskellene – som skaber dynamikken. Det betyder heller ikke, at regnskabet skal gøres minutiøst op, hvad angår fordeling af *tiden*. Det afgørende er ikke, at Lars og Katrine er sammen med mænd og kvinder lige mange timer i løbet af et år. Det kan gå fint, hvad enten kvinderne eller mændene ”vinder” timeregnskabet. Men mændenes – nu er det jo dem, vi taler om her – tid sammen med børn kan ikke koges ubegrænset ned. Kvalitet findes ikke uden kvantitet. Det gælder især i relationen til børn og unge.

Det er heller ikke den almindelige ligestilling, der er på spil. I det hele taget er det ikke primært hensynet til de voksne, der er på spil, men hensynet til drengene og pigerne. Det er for deres skyld, vi må gøre noget ved den skæve kønsfordeling i hjem, børnehave, skole og kirke.

Imod alt dette kan man indvende, at i andre kulturer er næsten al børneopdragelse kvindernes opgave, og alligevel bliver drengene i høj grad maskulint præget af en far, som ganske vist er der, men som ikke bruger særlig megen tid sammen med børnene – i hvert fald ikke så længe de er små. Noget tilsvarende gjorde sig måske gældende i vores kultur for årtier siden. Skulle vi så ikke i stedet for søge tilbage til denne familiemodel?

Der er mindst to grunde til at svare nej på det spørgsmål: 1) Historiens hjul kan ikke drejes baglæns. Et patriarkalsk system med en fraværende, men meget dominerende mand/far, er tiden løbet fra i dagens Danmark. 2) Det drenge/mande-ideal, som dette system er udtryk for – hvor drenge typisk er mere værd end piger – ønsker vi slet ikke. *Den* form for maskulinitet, som udvikles i sådanne kulturer, er hverken den eneste eller den bedste.

Gør det for børnenes skyld!

Der kan være god logik i at argumentere for, at mennesker skal engagere sig for en god sag ved at vise dem, hvad de *selv* får ud af det pågældende engagement, fx: ”Du bør få et fadderbarn i den tredje verden, for det giver dig en god oplevelse af at bruge penge på en meningsfyldt måde!”

Den vej kunne man sagtens gå i forsøget på at få flere mænd ind i de pædagogiske opgaver. For det giver virkelig noget til manden selv at involvere sig mere på dette felt. Det gælder både i hjemmet, børnehaven, skolen og kirken. Så jo, jeg synes, det er synd for alle de mænd, der ikke har smagt glæderne ved et stort pædagogisk engagement.

Alligevel vil jeg lade mit hovedargument være, at du – kære kønsfælle – skal gøre det for *børnenes* skyld! Drengene og pigerne har brug for dig. Jeg appellerer til din ansvarlighed. Til at vågne op som fighter, slider og ridder. Jeg appellerer netop til din pædagogiske mandighed, som du måske ikke er tilstrækkelig bevidst om, eller som du har ladet nogen tage fra dig. Jeg vil nemlig vove den påstand, at dybt i næsten alle mænds følelser, tanker og vilje ligger der en dedikation for den opvoksende slægt. Ikke en *kvindelig* dedikation, men netop en mandlig.

Jeg kommer tilbage til, hvad forskellen mellem disse to er. Her vil jeg blot slå fast, at der findes en mandlig dedikation – en dyb, urmenneskelig, maskulin forpligtelse til at tage vare på børn og unge.

Disse linier har imidlertid ikke kun adresse til de mænd, der ikke læser dette hæfte(!). Det har også adresse til de kvinder, der skal mindes om, at mænd skal have lov til at være på den pædagogiske bane på deres måde. Lidt længere fremme slår jeg til lyd for et *bredt* normalitetsbegreb, hvad angår både det feminine og det maskuline. Så jeg gør mig ikke til talsmand for, at der kun er én måde at være en pædagogisk engageret mand på. Alligevel er der *nogle* mødre, kvindelige pædagoger, lærere og frivillige, der skal mindes om, at vi mænd har – og skal have lov til at have – en anden måde at spille pædagogisk bold på.

Det går i hvert fald ikke, at vi forsøger at trække mændene ind i de pædagogiske udfordringer med en udtalt forventning om, at de skal opføre sig som kvinder. Jeg siger ikke, det er synd for mændene, fordi de stærke kvinder dominerer det pædagogiske univers. Selvmedlidenhed – og især mandlig selvmedlidenhed – fører ikke til noget godt. Hvis kvinderne har taget den pædagogiske magt, må vi tilbageerobre vores del af den! Det udelukker imidlertid ikke, at det er et *fælles* mandligt og kvindeligt projekt, at få mændene mere på banen, netop som mænd.

En del mænd har svært ved at finde ind i en tryk maskulin identitet i forhold til børn. Det kan både mænd og kvinder være med til at rette op på. En del af den kønspolitiske gevinst, som de seneste årtier har givet os, er jo opdagelsen

” Forskellen på drenge og piger er, at drenge river og piger sladrer. (Steffen, 7 år)

af den seje kvinde og den bløde mand. Disse to elementer må – efter min mening – ikke få overvægt i de to køn; men de skal heller ikke fornægtes. Så selvfølgelig har mændene det primære

ansvar for at komme på banen; men pointen i kønspolariteten er jo netop, at vi ikke kan undvære hinanden. Så kvinderne er ikke uden ansvar for, hvordan mændene bliver.

Jævnligt luftes en slagkraftig begrundelse for, at mændene er så lidt pædagogisk engagerede, nemlig at der ikke er penge i det. Lærere, pædagoger og den slags tjener for lidt, og der er sammenhæng mellem status og lønniveau. Der er noget om snakken. Så jeg går bestemt ind for, at den kerneydelse i et samfund, som pædagoger og lærere giver, aflønnes bedre. Men samtidig må vi være realistiske og se i øjnene, at den supertanker vender man ikke i løbet

af et år eller to. Og egentlig er det mig inderligt imod at give mændene dette kort på hånden – endnu et kort, hvor de kan læne sig tilbage og vente på, at *andre* gør noget. Mænd må også *fortjene* en høj status ved at dokumentere deres uundværlighed og deres unikke pædagogiske bidrag! Så endnu engang: Mand dig op – for drengenes og pigernes skyld!

Jeg har altså tre hensigter med at skrive disse sider:

- At opmuntre flere mænd til at involvere sig i undervisning, opdragelse, vejledning og forkyndelse i kirke, skole, børnehave og hjem.
- At inspirere både kvinder og mænd til at give plads for såvel feminin som maskulin pædagogik – til glæde for både piger og drenge.
- At definere og fremelske god maskulin pædagogik.

Lad mig præcisere: Jeg mener, at barnets mor – og i anden omgang andre kvinder – har en særlig position i forhold til små børn (ca. 0-2 år). Dette synspunkt kan der føres lange psykologiske diskussioner om; men jeg henholder mig især til det commonsense-argument, at moderen har båret barnet under sit hjerte i ni måneder, og at ”yngelpleje” i højere grad ligger i det feminine end i det maskuline træk. Men samtidig er det meget vigtigt for mig at pointere, at også i de første måneder er barnets far af overordentlig stor betydning.

Det vil mor ikke ha' – vel Markus!?

Der skrives meget om køn for tiden, også mandlig kønsidentitet. Og det er sandt, som det hævdes:

”Den traditionelle opfattelse af maskulinitet er i voldsom forandring i den vestlige verden, og mange mænd oplever i dag store vanskeligheder med at finde frem til mandlig identitet, som både de selv og deres omgivelser kan acceptere. Mænd og maskulinitet er under konstant udfordring i det moderne samfund, og oprindelige kulturers indvielsesritualer, der skulle markere overgangen fra dreng til voksen mand, er forsvundet uden at blive erstattet af noget andet. Til dette kommer, at mange mænd og drenge må leve med et både fysisk og mentalt fravær af deres nærmeste rollemodel – faderen.”¹

Et af de store opbrud i kønsrollerne fandt sted fra sidst i 1960-erne og ind i 1970-erne. Det viser sig bl.a., når 68-ernes børn beskriver det miljø, de voksede op i, som fx Katrine Marie Guldager gør i dagbladet *Politiken* den 13.06.2009:

”Ud over at ophæve forskellen mellem børn og voksne, var man i 70-erne som bekendt stærkt optaget af at ophæve forskellene mellem mænd og kvinder. Drengbørn skulle ikke længere være lyseblå, og pigebørn skulle ikke

længere være lyserøde. Bare tanken var aldeles forfærdelig, og mistanken om, at 70-erne simpelt hen var designet til at opløse ethvert lykkeligt/ulykkeligt familieliv, vokser. For med de budskaber man gav videre til børnene, hvad er der snart tilbage? Heller ikke kønsrollerne i hvert fald. I dag er de fleste nok enige om, at kønsroller ikke er et fremmedgørende undertrykkelsesinstrument skabt af kapitalismens lejesvende. Det er nok mere sandsynligt, at der er nødt til at være roller i familien, hvis familielivet skal fungere. Indrømmet, handsken kan passe mere eller mindre, og en positiv arv fra 70-erne er jo, at folk kan kombinere deres mandlige og kvindelige sider langt friere, end man nogensinde har kunnet før.

Men at jeg i dette øjeblik sidder og skriver i et arbejdsværelse, som jeg har fået min kæreste til at male lyserødt, at jeg elsker dameblade, skønhedssaloner og pigefilm, laver mad oftere end min kæreste og til gengæld lader ham om at bygge carport: Det har jeg altså meget svært ved at opfatte som undertrykkende. Der er snarere tale om en arbejdsdeling, vi begge to er tilfredse med, og ellers ville vi lave den om.

Den valgfrihed var der ikke i 70-erne. Der skulle piger helst være glade for at gå i Kansas kedeldragter, og det var heller ikke af vejen, hvis man i mors kvindegruppe kunne knibe en lille tåre over, at man nok aldrig kunne få en læreplads som tømrer. Drengene blev frataget 'krigslegetøj', og i stedet fik de et par rundpinde, så de kunne praktisere hønsestriik, de små, usle mandslinger."

Historikeren Henrik Jensen behandler fader- og manderollens udvikling i *Det faderløse samfund* (2006). Den konturløse og frustrerede far og mand fanger Henrik Jensen på kornet i et lille eksempel fra hverdagen: Du hører en mandsstemme på den anden side af ligusterhækken sige: "Det vil mor ikke ha' – vel Markus!?"

Henrik Jensen hævder, at tidligere havde unge mænd en sag at slås for, en heroisk fortælling at være med i og et kald at påtage sig. Idealerne var pligtfølelse, selvbegrænsning, ansvarlighed, tjenstvillighed og opofrelse. Det udmøntede sig i så forskellige ting som spejderbevægelse, sportsklubber og protestantisk arbejdsetik. Men dette er en saga blot. Hvad nutidens samfund kan tilbyde de unge mænd er surrogater: "Den teknologiske verden er en veritabel malkemaskine for den hormonale overproduktion med sine pc-spil, stoffer, internet-pornografi, hurtige biler, mobiltelefoner og fitnessmaskiner."²

Med andre ord: Al den energi, der kunne brændes af ved at være nutidig "ridder", bliver i stedet for spildt på disse surrogater.

Henrik Jensen udfordrer nutidens mænd til at lægge kraftig distance til

selvmedlidenhed og i stedet for tage ansvar for nutidens børn og unge. Mænd skal igen spændes for et fælles socialt mål, og det vigtigste er, at de hjælper mødrene med at opdrage børnene. Det kan ikke ske ved, at mænd bliver som kvinder, men ved at faderskabets rolle i samfundet bliver styrket. Han tilslutter sig den kendte sociolog Margaret Meads ord om, at den afgørende test på et samfund er, om det er i stand til at gøre sine mænd til gode fædre.

For den enkelte mand kan der måske være gode sider ved en tilværelse som evig drengerøv, evigt i gang med at realisere sig selv; men kulturelt og samfundsmæssigt er det et problem, hvis drenge vokser op uden brugbare fadermodeller og faste forbilleder i henseende til pligtfølelse og ansvar.

Henrik Jensen kommer i den forbindelse ind på, hvilken betydning det har for opretholdelse af sund autoritet, at mændene ikke deserterer fra faderrollen. Kvinden eller moderen kan også være autoritet; men Henrik Jensen hævder, at manden har en særlig rolle i henseende til at lade børn møde autoritet. Mødet med autoritet er så vigtig, for – som Theodor W. Adorno (1903-1969) skriver – "Det er ikke muligt at finde sin identitet, hvis man ikke møder autoritet!"

Efter endt læsning af de mange sider i *Det faderløse samfund* er der ikke megen tvivl om Henrik Jensens anliggende. Han samler det selv sådan: "Det ville være nødvendigt med en styrket faderlighed i den forstand, som vi har diskuteret den her, både i familien og i skolen."³

Det handler altså om at få mænd mere på den pædagogiske bane. Men ikke det alene. Det handler også om at give de mange kvinder i børnenes liv mere indsigt i drengenes maskuline natur og så langt som muligt stimulere den.

Hjerneforskning og køn

Nyere hjerneforskning bekræfter, at der er forskel på piger og drenge, kvinder og mænd. Ann-Elisabeth Knudsen og Karin Svennevig Hyldig har sat sig for at formidle nogle af denne forsknings resultater og at sammentænke hjerneforskning og pædagogik. Skønt jeg ikke kan følge alle forfatterens pædagogiske ideer, og skønt de kan klandres for at være populærvidenskabelige, har de nogle pointer, og de refererer nogle data, som understøtter forskelle og ligheder mellem de to køn. En specialist på feltet, overlæge Gideon Zlotnik bekræfter for øvrigt flere af disse pointer.⁴

Knudsen og Hyldig (2009) hævder, at en pige fra naturens hånd er robust fra fødslen. Hun udvikles hurtigt, for hun skal nå at sætte levedygtigt afkom i

verden, inden sygdom eller vilde dyr gør det af med hende. Drengene derimod kan i løbet af meget kort tid sætte masser af afkom i verden. Derfor er drenge designet til risikovilje, aggression og fysiske strabadser.

Forfatterne hævder også, at mange undersøgelser viser:

- At drengébabyer er mere fysisk aktive end pigebabyer.
- At pigebabyer er mere robuste og udviklede end drengébabyer. De græder mindre, smiler mere, reagerer tydeligere på berøring og kan bedre klare at blive født for tidligt.
- At gennemsnitsdrengene de første otte år udviklingsmæssigt halter bagefter gennemsnitspiger – og at drengene fylder op i de specialpædagogiske tiltag.
- At drengene primært tager udgangspunkt i deres højre hjernehalvdel og derved kan blive særdeles ferme til rum- og billedforståelse, musik, mønstergenkendelse – og senere: Fysik- og kemiexperimentering, strategisk rumlig tænkning (fx på fodboldbanen) og rytmer.
- At pigerne allerede fra vuggestuen er stærkere sprogligt end drengene, fordi sprog er en funktion, der dirigeres fra venstre hjernehalvdel. Piger er ofte tidligt motiverede for at læse og skrive.
- At piger i deres leg beskæftiger sig med relationer og omsorg – drengene handler primært om at erobre og overvinde.

Drengene tænker mere rumligt end piger: De er gode til ”krop i rum” og grovmotorisk udfoldelse. De er bedre til at dreje billeder i rum, og de tænker i helheder forstået som *Hvad skal det bruges til? Hvor fører det hen?*

Piger er mere relationsafhængige end drenge. Det viser sig, når de skal vælge fx fodboldhold. Drengene vælger primært efter, hvem der er bedst til fodbold, mens pigerne mere vælger efter, hvem de er ”bedsteveninder” med.

Drengene går ikke i gang med en arbejdsopgave de ikke ved, hvad skal ende med. De skal kunne se formålet med opgaven, og der skal være indbygget belønning undervejs. Deres lege breder sig hurtigt over et større areal. Legen starter måske nok samlet et sted; men drengenes associative måde at tænke på betyder, at før vi får set os om, må vi følge de efterladte spor for at finde frem til, hvor de nu er. Drengene har det bedst med at tænke i billeder, få kroppen med, hvis noget har rytme eller rim. De kan godt lide at have tingene i hænderne lige fra børnehaven til 8. klasses fysik- og kemiforsøg. Mens alt det, som formidles i lange sproglige vendinger, får drenge til at stå af.

Her er pigerne til gengæld på banen. De leger tidligt sproglige lege – ”og så var du den, der ... og så sagde du ... og så var det at ...”. Pigers hjerner

udvikles og modnes hurtigere end drengenes, hvilket også betyder, at de tidligere end drenge er gode til at koncentrere sig. De har det godt med aktiviteter, som kræver fordybelse, at man skal bruge tid på ”digitale funktioner” som at bygge op, sortere, ordne, snakke om det osv.

Pigernes tidligere udvikling af empati/indlevelse er en ulempe for kreativiteten. Pigernes største ”handicap” for fri udfoldelse er oftest deres relationsafhængighed. Piger kan have et enormt behov for at opleve, at nogen synes om dem, før end de for alvor går i gang med en opgave. Pigers udfoldelse af kreativitet er oftest i dyader, dvs. afhængig af, at de er to og to. Og så vil de altså også gerne have tid til at snakke og planlægge, før de går i gang. Derfor er de gode til den form for kreativitet, som kræver fokus på detaljen, koncentrationsevne, sprog, at have flere ting i gang på samme tid, fin- og fingermotorik og præcision.

Piger klarer også følelsesmæssige kriser bedre end drenge, mens katastrofer, hvor handling kan give fornemmelse af mestring, er situationer, drenge klarer bedst.

Det er ikke svært at se, at disse forskelle mellem piger og drenge, også optræder, når pigerne bliver kvinder, og drengene bliver mænd.

På den anden side er det også vigtigt at komme bort fra stereotype rollemønstre, som er smallere end virkeligheden. Vi må arbejde med et bredt normalitetsbegreb, hvad angår mandlige og kvindelige kønsroller. Men selvom det er bredt, er der alligvel forskelle.

Et bredt normalitetsbegreb

En af de gode ting, som de seneste årtiers rivende udvikling af kønsrollerne har gjort, er at åbne vores øjne for, at mænd også skal – og kan – repræsentere typisk feminine karaktertræk, mens kvinder ligeledes kan – og skal – repræsentere typisk maskuline karaktertræk. Det betyder ikke, at vi skal forfalde til et tåbeligt og umuligt unisex-ideal, som ingen finder sig hjemme i. For selvfølgelig har kvinder en særlig opgave i at repræsentere det feminine og mænd en særlig opgave i at repræsentere det maskuline. Men det er en gevinst, at kvinder i dag kan være deres maskuline sider bevidst og bekendt, og at mænd kan være det samme i forhold til deres feminine træk. Selv om man kan undre sig over, at det stadig er mere i orden, at en pige er en ”drengepige”, end at en dreng er en ”pigedreng”.

”Piger og drenge skal ikke opdrages ens, for de er ikke samme stil. (Viktor, 7 år)

Det er vanskeligt at opregne feminine og maskuline karaktertræk. Det skyldes flere ting:

- 1) Ingen mænd har udelukkende maskuline træk, og ingen kvinder har udelukkende feminine. Sådan er det også meningen, at det skal være. Kvinder producerer jo også testosteron. Og mænd producerer østrogen.
- 2) Ingen mænd har alle de maskuline træk, og ingen kvinder har alle de feminine. Både arv og miljø har en enorm indflydelse på, hvor fremtrædende eller tilbagetrukne karaktertrækkene er hos den enkelte mand eller kvinde.
- 3) Der er sket meget med kønsrollerne de sidste 100 år. Kvinder kan fx forsørge sig selv. Mange mænd har fået stærkere kontakt til deres egne følelser. Kvinderne har gjort deres indtog på mange felter, som tidligere var mænds domæne – lige fra hæren til chefkontorerne. Mændene har til gengæld gjort deres entre på hjemmefronten, både i køkkenet og ved skiftebordet. Nogle mener, at disse kønsrolleerobringer er gået alt for vidt, andre at de slet ikke er gået vidt nok. Den debat lader vi ligge her. Faktum er, at over de sidste 100 år er der sket enorme skift i kønsrollemønstrene i vores del af verden.
- 4) Der er ikke bare store forskelle på kønsrollerne fra tid til tid, men også fra sted til sted eller fra miljø til miljø. Så selv om vi sætter nogle forskelle op – og det bliver vi nødt til at gøre for at synliggøre problemstillingen – er der stor forskel på, om vi taler om Klitmøller eller København, en indvandrerghetto eller et ærkedansk parcelhuskvarter, Danmark eller Rusland, Europa eller Mellemøsten.

Det er derfor vigtigt, at have et *bredt* normalitetsbegreb, når vi taler om kønsroller. Men forskellene er der. Når de fysiske forskelle er så iøjnefaldende, kræver det blot almindelig eftertanke at indse, at de mentale og adfærdsmæssige selvfølgelig også må være der.

Forskelle på piger og drenge

Når vi har slået fast, at normalitetsbegrebet må være bredt, giver det til gengæld mening at se på, hvori nogle typiske forskelle består. Det gør jeg vha. oversigten side 19. Naturligvis kan det være farligt at lave sådan en oversigt, for livet – og særlig kønslivet – kan ikke sættes på formel. Men der er én grund til, at vi alligevel må forsøge os med en oversigt. Det er, at det er farligere *ikke* at lave én. Vi har brug for en oversigt for at vide, hvad vi taler om. Og når vi – som dette hæfte prøver – især skal styrke de maskuline træk,

må vi vide, hvori de består og ikke består. Det har både drengene og pigerne brug for. Og så er det med denne oversigt som med alle andre: Den skal først bruges og derefter kasseres, fordi den alligevel ikke sagde alt.

Her er altså mit bud på, hvad vi kan pejle efter, når vi siger ”mere maskulinitet i hjem, børnehaven, skole og kirke”.

Den stiplede linie mellem de enkelte ordpar markerer, at der ikke er en skarp grænse mellem feminint og maskulint. Ordparene markerer enderne på ti glidende skalaer. I det enkelte ordpar kan nogle piger ligge til højre, og nogle drenge kan ligge til venstre. I enhver gruppe af børn er der fx en pige, som søger det farlige og en dreng, som er meget proces-orienteret. Men oversigten hævder, at hvis man tager en stor blandet gruppe, så er der – eller bør der være – for piger en overvægt i venstre side og for drengene en overvægt i højre side.

Piger/feminint

Drenge/maskulint

-----	-----
1. Dyader <----->	Monader
2. Det farlige er farligt <----->	Det farlige er spændende
3. Stor relationsafhængighed <----->	Lille relationsafhængighed
4. Samarbejde <----->	Konkurrence
5. Tage vare på <----->	Erobre
6. Let ved at vise følelser <----->	Vanskeligt ved at vise følelser
7. Sproglig udfoldelse <----->	Fysisk udfoldelse
8. Proces-orienteret <----->	Produkt-orienteret
9. Sløret aggression <----->	Usløret aggression
10. Prinsesse-kompetencer <----->	Ridder-kompetencer

Lad mig skitsere, hvad jeg mener med disse ti ordpar:

1. *Dyader – monader*: En dyade er en måde at leve på, der er centreret om at gøre tingene sammen med en anden. En monade er mere den ensomme ulv, der går selv. Piger går sammen på WC. Piger har meget mere med ”bedstevenner”. Drenge rejser gerne alene. Drenge er ikke lige så afhængige af at være to og to.

2. *Det farlige er farligt – det farlige er spændende*: Man kunne også sige, at drenge er mere dumdristige, eller at de er mere modige – alt afhængigt af, hvordan man vurderer dette karaktertræk. Det kan fx gå ud over drengene, hvis kvinders større ængstelse for det farlige forhindrer drengene i at afprøve noget af det farlige (=spændende), som fx at klatre i træer.

3. *Stor relationsafhængighed – lille relationsafhængighed:* Pigers større tendens til dyader og drenges til monader skaber forskellig afhængighed af de relationer, de er i. Pigerens styrke er på mange måder deres store evne til at opbygge og pleje relationer; men det er samtidig deres svaghed, nemlig når relationerne kommer til at styre for meget. Modsat med drengene.

4. *Samarbejde – konkurrence:* Både piger og drenge konkurrerer, men på forskellige måder. Drenge konkurrerer mest om, hvem der er bedst eller stærkest. Piger konkurrerer typisk om, hvem der er inde eller ude *i gruppen*. Men i gruppen er piger gode til samarbejde. Det kan og skal drengene selvfølgelig lære noget af. Men drengene skal også have afløb for deres trang til at konkurrere – selvfølgelig parallelt med en advarsel om, hvad det kan føre til, hvis det rendyrkes.

5. *Tage vare på – erobre:* De ti ordpar hænger sammen. Dette femte har fx en del med det andet ordpar at gøre. Mens piger typisk ønsker at tage vare på det eksisterende, har drenge en større lyst til at erobre nyt. Piger er mere forsigtige. Drenge kaster sig hurtigere ud i nye ting, og de er typisk villige til at løbe større risici.

6. *Let ved at vise følelse – vanskeligt ved at vise følelser:* Det er en næsten klassisk forskel mellem piger og drenge, kvinder og mænd. Det er den for-

skel, der gør, at det fx kan være svært for en dreng i en skole-hjem-samtale at forholde sig til personlige spørgsmål, som udstiller hans sårbarhed. I pigerens mange dyader træner de derimod følelsessnak.

7. *Sproglig udfoldelse – fysisk udfoldelse:* Som vi så på under de få glimt fra hjerneforskningens bidrag til forståelse af kønsforskellene, er pigers hjerne simpelthen tidligere end drenges indrettet på sproglig udfoldelse, mens drengenes hjerne og krop i langt højere grad er fysisk og især grovmotorisk orienteret.

8. *Procesorienteret – produktorienteret:* Fordi piger har større relationelle færdigheder, og drenge er mere konkurrence-orienterede, opstår der også en forskel, når piger og drenge skal bygge noget sammen. Pigerne vil typisk lægge større vægt på, at alle er med og har det godt, mens drengene er mere optaget af at få produktet – hulen, Lego-tårnet eller musikstykket – færdigt og flot.

9. *Sløret aggression – usløret aggression:* Drenge og piger har grundlæggende de samme følelser, fx vrede og glæde; men de giver udtryk for dem på forskellige måder. Drenges aggression er som regel relativt åben. De slår eller råber højt. Pigers aggression er mere sløret. Den giver sig udtryk i flere bagtalelser og mere intrigant adfærd. Det indebærer også, at piger har flere hemmeligheder med hinanden, end drenge har.

10. *Prinsesse-kompetencer – ridder-kompetencer:* Hvorfor ikke samle mange af kønsforskellene i den gamle metafor ”prinsesse og ridder” og krydre den med det moderne ”kompetencer”. For det er vitterlig en kompetence for en pige at være prinsesse og for en dreng at være en ridder. Blot vi altså stadig husker på, at nogle prinsesser også har en del ridder-kompetencer, og nogle riddere har flere prinsesse-kompetencer!

Det hævdes af og til, at piger har større social kompetence end drenge. Det mener jeg egentlig ikke. Pigerens evner til samarbejde og sproglig udfoldelse er naturligvis med til at give dem relativt kringledede og komplekse sociale kompetencer. Mens drengenes samspil med andre – præget af konkurrence og fysisk udfoldelse – som regel er mere enkel og ligefrem. Så der er mere tale om, at drengene har *andre* sociale kompetencer, end at de har færre af dem.

Lad mig slå fast, at vores opgave som voksne ikke udelukkende er at styrke drengene i de maskuline karaktertræk. Det er også at lære pigerne at sige fra og fx turde trodse de allermest kvælende relationer samt at opmuntre dem til at vise vrede og tage beslutninger. Men altså i en stadig fastholden af, at kønspolariteten grundlæggende er *god*.

Ansigt til ansigt eller skulder ved skulder

Når piger generelt er bedre til følelsesmæssige relationer end drenge, skyldes det muligvis, at den lille pige har oplevet den nære, intime relation til sin mor samtidig med, at hun erfarer, at mor og jeg er *ens*, mens den lille dreng oplever den nære, intime relation til sin mor samtidig med, at han erfarer, at mor og jeg er *forskellige*.

”Mænds og kvinders følelsesliv er også dybt præget af, at de fra opvæksten har to syn på relationer med sig. Kvinder har en stor evne til at tåle nærhed og kan finde megen næring i tætte tilknytninger. Udviklingspsykologisk har kvinder fået dette bygget ind som en del af sig selv. Hun har de første leve-måneder omtrent været en del af sin mor, en forlængelse, med en svag grænse mellem hende og mor. Dette er en passende grundmodel for relationer; men det fungerer ikke uden videre for mænd. For de har i kraft af deres køn oplevet sig selv som *forskellige* fra deres mødre, noget som tidligt har skabt en lille afstand. Mange undersøgelser viser også, at mødre har mindre fysisk kontakt med sine drenge-babyer end med pigerne. Afstanden er så lidt senere blevet forstærket som følge af en naturlig ”incest-blokering” mellem mor og søn: - Kommer du for nær, så får du smæk! Dreng lærer derfor meget tidligt noget om betydningen af grænser og om at stå på egne ben. Det er inden for tydelige grænser, at relationerne kan få nogle muligheder hos mænd. Derfor kolliderer den voksne kvinde og mand indimellem, når den gode relation for kvinden er mest mulig nærhed (...), mens manden trænger til adskillig mere afgrænsning og til tider afstand.”⁵

Det er muligvis denne forskel i udviklingshistorie, der gør, at piger i højere grad har relationer, der er præget af ”ansigt-til-ansigt”, mens drenge i højere grad har relationer, der er præget af ”skulder-ved-skulder”.

Alle børns første identifikationsfigur er moderen; men hvor pigerne altså kan bevare hende som identifikationsfigur, må drengene på et tidspunkt skifte hende ud med faderen. Derfor er det så nødvendigt, at der er mænd til stede – især er det vigtigt, at faderen er nærværende – så drengen har en eller flere mænd at knytte til ved, når nu mor *må* udskiftes som første identifikationsfigur. ”Dette skift i identifikationen er en så vanskelig og farlig proces, at den i et stammesamfund fremhæves af et indvielsesritual, der skal hjælpe unge drenge til at indlede sit liv som voksen mand.”⁶

Ja, på den lange bane er det ikke alene drengene, men også pigerne, som især faderen skal hjælpe til selvstændighed. Faderen skal støtte såvel drenge som piger i den nødvendige adskillelse og uafhængighed i forhold til hjemmet.

Bibelsk set

Bibelen giver ikke en detaljeret beskrivelse af kønsrollerne. Inden for dens rammer er der plads til store historiske og geografiske forskelle. Men Bibelen giver nogle få pejlemærker, som vi gør klogt i at notere os og indrette os efter. Guds ord er nemlig altid på livets side. Lad mig nævne nogle pejlemærker, som er af betydning for opdragelsen af piger og drenge.

Det første pejlemærke er, at kønsforskellen er en basal del af Guds skabelse af mennesket: ”Gud skabte mennesket i sit billede; i Guds billede skabte han det, som mand og kvinde skabte han dem.”⁷ Der findes ikke et kønsneutralt menneske, for mennesket er altid han eller hun, dreng eller pige, mand eller kvinde. Dette er så basalt, at børn ikke er gamle, før de er klar over det.

Det andet pejlemærke er mandens og kvindens komplementaritet. Blandt alle dyrene, som Gud havde skabt, fandt Adam ikke en hjælper, der svarede til ham. Det rådede Gud bod på ved at skabe Eva, som en komplementær skabning i forhold til Adam. Nu udtrykkes deres intime fællesskab og udfyldelse af hinanden med ordene: ”Derfor forlader en mand sin far og mor og binder sig til sin hustru, og de bliver ét kød.”⁸ Forskellen på det mandlige og det kvindelige er altså givet for, at de *sammen* kan udfylde det at være menneske. Deres forskelligheder skal ikke udkonkurrere, men udfylde hinanden. De er som forskellige brikker i et puslespil, der passer sammen.

Det tredje pejlemærke er, at mænd og kvinder er ligeværdige. De har nøjagtig samme værdi for Gud og mennesker. Det understreges fx sådan: ”Her kommer det ikke an på at være jøde eller græker, på at være træl eller fri, på at være mand og kvinde, for I er alle én i Kristus Jesus.”⁹ Der er altså ikke plads til chauvinisme. Hverken det mandlige eller det kvindelige er mest værdifuldt. Derfor handler det ikke for kvinden om at blive mest mulig maskulin, ej heller for manden om at blive mest mulig feminin. Men det handler om, at hver enkelt har værdi netop som sig.

Det fjerde pejlemærke er, at mænd og kvinder har delvist forskellige opgaver. Det kan jo ikke undre, hvis bare der er lidt om de forskelle, som vi så på ovenfor. Moderen har en opgave netop som mor. Faderen har en opgave netop som far. Samtidig er rigtig meget fælles for de to. Skønt drenge og piger naturligvis skal lære det samme i både hjem, børnehave, skole og kirke, vil de kønsmæssige forskelle gøre, at drenge og piger løser de samme opgaver *på forskellige måder*, hvilket selvfølgelig også viser sig, når de senere i livet bliver mænd og kvinder med job og karriere.

Det femte pejlemærke er, at Ny Testamente særligt formaner fædre til at

tage hånd om deres børns kristne oplæring og til ikke at være hårde mod børnene: ”Og fædre, gør ikke jeres børn vrede, men opdrag dem med Herrens tugt og formaning.”¹⁰ Med ordene ”gør ikke jeres børn vrede” tager apostlen højde for fædres fristelse til hårdhed og aggressivitet over for deres børn. Han skriver det samme til en anden menighed: ”Fædre, I må ikke tirre jeres børn, så de mister modet.”¹¹ Dette er tankevækkende og som skrevet ind i vores tid, hvor alt for mange fædre svigter deres opgave med at oplære børnene i den kristne tro – og hvor alt for mange fædre mishandler eller omsorgssviger deres børn. – Nu tror jeg ikke, Paulus’ ord skal forstås sådan, at mødre *ikke* skal være på banen omkring oplæringen i den kristne tro. Men det er, som om Paulus kender fædres fristelse til at løbe fra forpligtelsen, og derfor formaner de særligt: ”Mand dig op! Vær aktiv, når det gælder børnenes kristne oplæring!”

Til disse fem pejlemærker kan man føje nogle overvejelser over Jesu Kristi natur, for vi har muligvis mistet billedet af hans maskulinitet. David Murrow gør gældende, at mange kirker og menigheder har et ikke-maskulint billede af Jesus Kristus: ”Tænk på de billeder af Kristus, du så som barn. Var det ikke billeder af en mild og sagtomdig Frelser, en velfriseret og nydelig mand i skinnende hvid klædning? På disse glansbilleder banker han behersket på en dør, leger med børn eller ser kærligt ned på et lam, der putter sig i hans favn. Billederne er meget behagelige at se på, men de indeholder ingen maskulin styrke eller beslutsomhed.”¹²

Som modstykke hertil kan vi tage Peter Madsens tegninger i *Menneskesønnen*.¹³ Her er det en helt anden maskulin Jesus, vi møder. Både som dreng

”Dreng har frøer og snegle og sorte negle. Piger er til jordbær med fløde og alt det søde. Derfor er der forskel på dem. (Kathrine, 6 år)

og som mand er han tegnet muskuløs og smidig. Som voksen er han tegnet med hår på brystet og skæg.

Hans øjne gnistrer af vrede, da han skælder farisæerne ud, og han bruger al sin muskelkraft, da han driver kræmmerne ud af templet.

Men han skildres også med andre egenskaber. Han har en stor beskyttende favn, når han frelser en kvinde fra at blive stenet. Han græd ved Lazarus’ grav. Han blev angst i Getsemane Have. Han viste stor omsorg og medfølelse for syge og svage mennesker.

At Guds søn var dreng og mand er ingen underkendelse af det kvindelige køn. Men det bør i hvert fald ikke mindske drenges og mænds engagement

for det, der hører Guds rige til. – Rigtige mænd bliver vrede, ligesom Jesus, og rigtige mænd græder, ligesom Jesus.

Tankevækkende er det, at Gammel Testaments sidste profeti om Messias-tiden lyder sådan: ”Han skal vende fædres hjerte til deres sønner og sønners hjerte til deres fædre.”¹⁴

- Lad mig til slut give en række konkrete ideer til, hvordan vi kan styrke det maskuline element i hjem, børnehave, skole og kirke:

Dreng i kirke, klub og konfi

Mænd skal sige noget til børn og unge om Gud i børneklubben, ved konfir-mationsforberedelsen, på lejren og i kirken. Men det kan godt være, at mænd skal øve sig i at gøre det på en mere maskulin måde. Måske var det en ide:

- at bruge nogle grove mursten til at sige noget om menigheden som Guds tempel,
- at medbringe en træstamme for at sige noget om det lille frø, der bliver til et stort træ,
- at komme i frømandsudstyr for at sige noget om betydningen af at få ilt, når man er under vand – svarende til vores behov for at få ”ilt” fra Gud i form af bøn.

Kort fortalt stimulerer det drenges modtagelighed for et budskab, at det er:

- Handlingsorienteret (både i forhold til relationer og metoder).
- Konkret (film, fortælling og praktiske / kreative projekter).
- Kropsligt (brug kropslige udtryksformer, kropslige pause-øvelser).

De senere år er der kommet øget fokus på, hvordan man kan styrke arbejdet med drengegrupper (som selvfølgelig laver drengaktiviteter) og drengetil-gange i menighedens oplæring. Her er nogle ideer:¹⁵

- Inddrag en bevægelses-aktivitet i hver undervisningsgang. Brug lege, konkurrencer, praktiske opgaver til at samle opmærksomheden, introducere til og sætte fokus på et emne. Lad fx drengene male fliser og lave det danske flag med det hvide kors på den røde bund.
- Planlæg en undervisningsgang om måneden, der foregår uden for det almindelige undervisningslokale – brug kirkegården, kirketårnet, den lokale biograf, et tømrerværksted eller din egen stue/køkken/kælder/loft.
- Sæt fx et bordfodboldspil op i hjørnet af undervisningslokalet eller to hockeymål på P-pladsen. Det giver drengene en mulighed for at være aktive sammen med præsten eller den kirkelige medarbejder.

- Lav en årlig ”mande eller far/søn-gudstjeneste”, hvor drenge og mænd kan deltage både i forberedelsen og i selve gudstjenesten. Der skal måske bygges et brostensalter. Man kan lave gudstjeneste i kirketårnet eller som en vandregudstjeneste, hvor man går fra led til led.
- Giv drenge konkrete opgaver ved gudstjenesten eller andre kirkelige samlings, fx i form af at skrive dagens tema med graffiti på en stor rulle papir.
- Sørg for, at børnene møder en ligelig fordeling af køn i undervisningen – både for pigernes og for drengenes skyld. Det er vigtigt, at de hører både mænd og kvinder formulere sig om tro og kristendom.

Drengene er ofte mere handlingsorienterede end piger. Derfor er det vigtigt at give dem mulighed for at være med til at handle i deres kontakt med kirke og kristendom. Flere af ovennævnte aktiviteter kan være med til at skabe den relation, som er nødvendig for drenge, inden man får gang i en samtale om Gud. Måske burde både kirker og missionshuse overveje at indrette et værksted, hvor mænd kan stå og lave noget sammen med drengene og få gang i gode samtaler om den kristne tro og det kristne liv.

Konkrete opgaver, aktive handlinger og en kropslig tilgang er centrale elementer, hvis man vil noget med drenge og deres religiøse udvikling. Pigerne udvikler i højere grad venskaber gennem snak/sociale samvær. De er værensorienterede og ”gør” først noget sammen, når de sociale positioner eller venskaber er på plads. Religionspædagogisk arbejde med drenge foregår således ofte med en bold under armen, en økse over skulderen eller foran en computerskærm.

Men også for piger kan kropslige aktiviteter være fremmede for indlæringen. Jeg har fx hørt om en præst, som af og til spiller høvdingbold med konfirmanderne. Når en af spillerne ”dør”, skal de sige 3. trosartikel, der jo bl.a. handler om ”kødets opstandelse og det evige liv” for at blive levende igen og komme med i spillet. Efter sigende er det vældig effektivt til at få lært trosbekendelsen.

Drengene i hjemmet

I hjemmet er det vigtigt, at det ikke udelukkende er mor, der står for det, der har med Gud at gøre. Far må på banen – sammen med mor:

- Far skal også putte børnene og bede aftenbøn med dem.
- Far skal også læse andagtsstykket og bede bordbøn eller synge for på bordverset.

- Far skal også tage ansvar for, at man husker børnenes dåbsdage og laver en lille markering.
- Far skal snakke med børnene om Gud.

Men også på mange andre ledder er det vigtigt med fars nærvær i hjemmet. Den mangeårige formand for *Børns Vilkår*, John Aasted Halse bliver i et

interview spurgt, om mænd er nærværende over for børn på andre måder end kvinder. Han svarer:

”Det kan man sagtens forestille sig. Problemet er nok, at begrebet nærvær pr. definition er blevet et kvindeligt begreb, som bliver forbundet med at være fysisk tæt på: Vi skal se hinanden i øjnene, vi skal snakke tæt, vi skal forstå hinanden. Altså et meget verbaliseret nærvær, som meget let kan betyde, at en kvinde ikke opfatter det som nærvær, når man banker søm i noget, skifter dæk, eller hvad det nu kan være af praktiske ordløse aktiviteter, som drenge og mænd laver sammen.

Jeg husker en far sige, da han blev kritiseret for manglende nærvær af sin kone, at han da slog græs sammen med den 10-årige søn, ligesom han også kløvede brænde og i det hele taget var meget praktiske sammen omkring haven og huset. Hvorpå konen svarede: Jamen det er noget helt andet! Det er det ikke, men som kvinde forstod hun ikke alt det nærvær, der er i disse aktiviteter, når man udfører dem sammen.”¹⁶

Også her er det altså af stor betydning, at mænd er sammen med børn på delvist andre måder end kvinder. Mænds og drenges gode kontakt er ikke altid ”ansigt til ansigt,” men oftere ”skulder ved skulder”. De går sammen, og de arbejder ved siden af hinanden. På den anden side skal vi heller ikke her forfalde til stereotyper, for en ”veludviklet” moderne mand har også kontakt med sine egne følelser og kan tolke børnenes.

Mænd har ofte lyst og evne til at lege med børn, jf. den udbredte karakteristik af en mand: Han er et stort legebarn! Ingen tvivl om, at nogle mænd ikke bliver ordentlig voksne, men laller alt for stor en del af deres tid væk med relativt ligealdige aktiviteter som computerspil og sportsfjernsyn.

Men mandens evne til at lege kan omsættes til noget positivt sammen med børn. Det forudsætter dog, at han er så voksen, at han nok bliver barnlig sammen med børnene, men ikke barnagtig. (Barnagtig bliver man, når man er i sin barnligheds vold og ikke kan melde sig ind og ud af legen.)

Både drenge og piger har glæde af at lege med sunde, voksne mænd, som respekterer børnenes fysiske og mentale grænser. Sådanne lege er ofte robuste, spontane og kreative, lidt vilde og farlige, men dog med en sådan grad af kontrol, at det er forsvarligt. Der kan være tale om slåskampe, konkurrencer om at hoppe længst, bygning af dæmninger ved vandet, huler i træer osv. Disse aktiviteter opleves af børnene som grænseoverskridende og farlige på den gode måde. De appellerer til et moment af spænding og fantasi. Samtidig er den slags lege vigtige for at lære børn fysiske færdigheder, vovemod og selvkontrol.

Så når Peter er kravlet op i et træ, og mor står nede på jorden og råber: ”Nej Peter, ikke højere op!”, kan det være fars opgave at råbe: ”Kraavl højere op Peter, så kan du nok se endnu længere.” Det kan godt være besværligt at være Peter, for hvem skal han lytte til? Men grundlæggende er det sundt for ham at leve i en spænding mellem den kvindelige beskyttertrang og den mandlige overskridelsestrang.

Drenge i børnehave, skolefritidsordning og skole

Også i børnehave, SFO og skole er det vigtigt, at der er kvinder og mænd ansat. Ikke kun, fordi piger skal have nogle kvinder og drenge nogle mænd at identificere sig med. Men også, fordi drengene har stor nytte af kvinderne (som de altså har til overflod omkring sig), og fordi pigerne har stor nytte af mændene (som de altså *ikke* har i overflod omkring sig).

En mandlig pædagog, som naturligvis skal være opmærksom på at respektere pigernes integritet, kan støtte pigerne i deres kønsmæssige udvikling både ved at spille på sin mandighed og ved at vise forståelse for deres potentielle kvindelighed. Han kan kort sagt støtte pigerne både gennem sit modspil og sit medspil. Den mandlige pædagog kan fx udfordre pigerne til at vove lidt mere, hvad enten det er at klatre i træer, bygge huler eller konkurrere i bordtennis. Men han kan også komme pigerne i møde ved at vise forståelse og interesse for deres typiske pigeaktiviteter.

På tilsvarende måde med en mandlig lærer. Han kan netop som mand gå op imod pigernes eventuelle intrigante adfærd eller alt for ”fnidder-agtige” måde at være sammen på. Men den mandlige lærer kan også spille med på pigernes sproglige og relationsmæssige kompetencer. Faren for slet og ret at blive charmør er selvfølgelig til stede; men en moden mandlig lærer formår at værne både pigernes og sin egen integritet.

I skole, SFO og børnehave skal der både være plads til drengenes grovmotorik, konkurrencer og fysiske udfoldelser, og til pigernes finmotorik, samarbejde og sproglige udfoldelser. Men det skal gøres sådan, at piger og drenge kan lære af hinanden.

Det er en stor fordel især for drengene, dersom børnehaven og SFO-en har udearealer med mange aktivitetsmuligheder, fx mooncar-bane, klatrevæg, træer og bålplads. Det er en god ide, hvis der i en SFO er mulighed for, at børnene under kyndig vejledning kan få færdigheder i værktøjsbrug – altså rigtigt (farligt) værktøj. I det hele taget er det vigtig for drengene, at de får lov til at gøre nogle farlige ting, fx klatre i træer uden konstant at blive overvåget og pylret om.

Mandlige pædagoger har en vigtig opgave i at konkurrere med drengene i sport, lege og konkurrencer, hvor det afgørende ikke bare er, hvem der vinder, men at drengene virkelig får mulighed for at prøve kræfter med en mand. Drenge accepterer også i højere grad end piger en leder for deres gruppe. Pigerne har mere med ”hvorforskal Sofie nu være den, der bestemmer?” Her har især den mandlige pædagog til opgave at være rollemodel for drengelejerne, og han har et særligt ansvar for at lære drengene Pippis (!) slogan: Når man både er stærk og rig, må man også være klog! Altså udfordre drengelejerne til at være ansvarlige.

I børnehaver, SFO og skolens yngste klasser har man mange steder med held lavet kønsdelte forløb, fx enkelte timer eller aktiviteter. Man kan også gå den anden vej – fx i skolens SFO – hvor man tilbyder såvel et syværksted som et snitteværksted, så der kan være drenge og piger i begge værksteder – for der er altid nogle drenge, der gerne vil sy, og nogle piger, der helst vil snitte.

Dersom man kønsopdeler de yngste klasser i nogle timer, kan drengene få afløb for deres næsten umættelige behov for at høre om krige og opfindelser,

mens pigerne kan få afløb for deres store behov for mere procesorienteret lærestof. Men også i dette tilfælde kunne det måske være en bedre ide at give drenge og piger valgmulighed mellem to forløb, så kønsrollerne ikke bliver alt for rigide og forudsigelige.

En del lærere oplever, at drenge har et større fysisk aktivitetsbehov end piger. Drenge kan også være mere rastløse i skolen; de kan fx være vanskelige at fastholde om en opgave. Derfor kan man med fordel sende en rastløs dreng ude at løbe en lille tur midt i timen.

I skolen kan flere af ideerne fra ”cooperativ learning” være særlig velegnede for drengene, fordi flere af de såkaldte strukturer rummer aktiviteter med *bevægelse*, fx den struktur, hvor eleverne står i to koncentriske cirkler med front mod hinanden. Parvis skal de spørge og svare, hvorefter de to cirkler rykker en tand, så nye par opstår.

Jeg ved også om en dansklærer i 9. klasse, som af hensyn til drengene vælger litterært hovedværk med en *mandlig* hovedperson, fordi pigerne lettere kan overvinde barrieren og leve sig ind i en mandlig hovedperson, end drengene kan leve sig ind i en kvindelig hovedperson.

For lærere og pædagoger er det også vigtigt at imødegå tendensen til at stemple drengene som dem, der altid laver uro og forstyrrer. Hvis det er dette verdensbillede, man har, kan man let skabe selvopfyldende profetier. Man kan også sige det på en anden måde: Det er ikke udelukkende drengenes ”krudt i røven”, der kan skabe problemer i en gruppe børn. Det kan pigernes intrigante adfærd i lige så høj grad – selv om den er mindre synlig.

Drenge har brug for mere end cowboyfilm

Selvfølger har nogle mænd flere pædagogiske evner end andre. Sådan er det også med kvinder. Mit mål er derfor ikke, at alle mænd skal være lige meget på banen omkring børn og unge i skoler, børnehaver og kirker. Men i hjemmet vil jeg hævde, at alle fædre har en særlig opgave. Ikke fordi de har specielle pædagogiske evner; men slet og ret fordi de er mænd. Chefspsykolog på Rigshospitalet, Svend Aage Madsen udtrykker det på denne måde: ”En faderfigur er meget vigtig i barnets første tre-fem leveår. (...) Når man har en far og en mor, der udfylder forskellige kønsroller, får man et billede af, hvad de forskellige køn står for. Man har brug for nære relationer til begge køn. Det er ikke noget, en dreng kan få ved at se en John Wayne-film.”¹⁷

Den enkelte familie må selvfølgelig selv finde ud af, hvor meget far, henholdsvis mor skal arbejde uden for hjemmet. Det er selve grundindstillingen,

der er vigtig: At fars nærvær og involvering i hjemmet er lige så vigtig som mors. Slår den grundindstilling for alvor igennem, tror jeg, mange mænd vil blive så trygge i deres rolle som far, at mange af dem også med glæde vil kaste sig ud i pædagogiske opgaver i andre regi, bl.a. det kirkelige, hvor der – også – er sådan brug for dem!

Noter:

- ¹ Bagsideteksten på Corneau (2000)
- ² Jensen (2006), side 212
- ³ Ibid., side 436
- ⁴ Zlotnik (2007), side 46-55
- ⁵ Magerøy og Berstad (1998), side 25-26
- ⁶ Corneau (2000), side 23-24
- ⁷ 1 Mos 1,27
- ⁸ 1 Mos 2,24
- ⁹ Gal 3,28
- ¹⁰ Ef 6,4
- ¹¹ Kol 3,21
- ¹² Murrow (2006), side 151
- ¹³ Madsen (1995)
- ¹⁴ Mal 3,24
- ¹⁵ Danielsen (2008) og Østergaard (2009)
- ¹⁶ Nordahl (1997), side 100
- ¹⁷ Berlingske Tidende den 28. juli 2009. *Børn har brug for faderfigur.* Interview v. Louise Lyck Dreehsen

Litteratur

- Corneau, Guy (2000): *Fjerne fædre og fortabte sønner. På vej mod en maskulin identitet.* Klim.
- Danielsen, Helle Marie m.fl. (red.) (2008): *Kirken Underviser. Nr. 3.* Unitas Forlag.
- Harbo, Sigmund (1989): *Barndomserfaring og voksentro.* Universitetsforlaget.
- Jensen, Henrik (2006): *Det faderløse samfund.* People's Press.
- Knudsen, Ann-Elisabeth og Hyldig, Karin Svennevig (2009): *Hallo – er der hul igennem? Dit barns hjerne 0-18 år.* Gyldendals Bogklubber.
- Madsen, Peter (1995): *Menneskesønnen.* Bibelselskabets Forlag.
- Magerøy, Lars Inge og Weyle, Jorun E. Berstad (red.) (1998): *Fars bok. Om menn, barn og oppdragelse.* IKO-Forlaget.
- Murrow, David (2005): *Kirken er jo kun for kvinder og bløde mænd. Om at genfinde kirkens maskuline ånd.* Boedal.
- Nordahl, Bertill (1997): *Pigerne & drengene – ni samtaler om kønnets betydning.* Pædagogisk Bogklub.
- Zlotnik, Gideon (2007): *De biologiske kønsforskelle i barndommen og deres pædagogiske betydning.* I: "Kognition & pædagogik. Køn og læring." 17. årgang nr. 64. Psykologisk Forlag.
- Østergaard, Søren (2009): "... Det er som en vandring gennem en ørken med en masse fatamorganaer, der bare falder til jorden..." Nogle få perspektiver på drenge, piger og kirkelig undervisning. I: Prismet nr. 3. IKO-forlaget.

Forfatteren

Carsten Hjorth Pedersen, født 1955.

Gift med Ellen i 1982. Far til Signe, Jonatan og Ida, som er født i 1984, 1986 og 1991.

Medarbejder i kristent børne-, junior- og ungdomsarbejde siden 1971. Pt. leder af en kristen børneklub for 5-10-årige.

Lærer 1983-89 og 1996-99.

Pædagogisk sekretær i Foreningen af Kristne Friskoler 1989-1995.

Daglig leder af Kristent Pædagogisk Institut siden 1999.

Bøger af Carsten Hjorth Pedersen, som er i handlen:

Pædagogik i kristent perspektiv, Credo 2002. (292 sider, 295 kr.)

Katekismus Updated, Lohse 2006. (43 sider, 50 kr.)

Påvirkning med respekt, Gyldendal 2007. (253 sider, 199 kr.)

Skyd! En andagtsbog for 9-13-årige. LogosMedia 2007. (162 sider, 158 kr.)

Tid til børn, Lohse 2008. (189 sider, 250 kr.)

Vide, ville, vove, være – et skolesyn, Foreningen af kristne friskoler 2008. (58 sider, 50 kr.)

Hvordan få det sagt? Lohse 2009. (248 sider, 300 kr.)

Scor! En andagtsbog for 10-14-årige. LogosMedia 2009. (162 sider, 180 kr.)

Hvor normativ må skolen være? Bidrag i Gyldendals *Pædagogikhåndbogen* 2010

Kristent Pædagogisk Institut (KPI)

Formålet med KPI er at gennemtænke og formidle, hvad kristentro og pædagogik betyder for hinanden. KPI henvender sig til forsamlinger, faggrupper og enkeltpersoner, som ønsker at fordybe sig i forhold vedrørende undervisning, opdragelse, vejledning og forkyndelse i skole, institution, kirke og hjem.

KPIs arbejde drives primært ved frivillige gavebidrag (40% af indtægterne). KPI har en støttekreds på ca. 750 personer, der modtager fem årlige nyhedsbreve. Kontingentet er 200 kr. om året pr. person.

Læs mere om Kristent Pædagogisk Institut på www.kpi.dk

Tjek også www.katekismusprojekt.dk, hvor der ligger mere end 800 siders gratis materialer til oplæringen i den kristne tro.

Kristent Pædagogisk Institut

Ansgarvej 8, 3400 Hillerød

Tlf. 48 24 24 62

E-mail kpi@kpi.dk

Mand dig op!

Der mangler mænd i den pædagogiske verden. I hjemmene, børnehaverne, skolerne, klubberne og det kirkelige arbejde. Der mangler mandlige opdragere og undervisere. Drengene, pigerne, kvinderne – og mændene selv – lider under det.

Det er ikke kvinderne, der er problemet. Det er de manglende mænd, eller rettere: den manglende maskulinitet. For maskulinitet er ikke udelukkende noget, mænd kan bringe ind i børns liv. Det kan kvinderne også; men de kan altså ikke løfte opgaven alene!

Det handler ikke bare om at få flere mænd ind på den pædagogiske bane, men også om at bevidstgøre og inspirere de mange kvinder og mænd, som er der i forvejen, til at styrke det maskuline element.

Hæftet kommer med nogle påstande om kvinder og mænd, piger og drenge. Nogle er mere underbyggede end andre. Der er ikke tale om en videnskabelig afhandling. Hæftet ønsker først og fremmest at vække debat, eftertanke – og handling.

Kristent Pædagogisk Institut
Ansgarvej 8, 3400 Hillerød
Hjemmeside: www.kpi.dk
Telefon: 48 24 24 62
E-mail: kpi@kpi.dk

